

Kurzus kódja(i): FLM-272:27

Kurzus címe: Műfaji filmes szeminárium: Film noir

Tanár neve: Pápai Zsolt

Kurzus időpontja, helye: szerda 12 30-14 00 -135

Kurzus típusa: szeminárium

Kurzus leírása: A kurzus célja a klasszikus amerikai film noir elemzése, egyszerre szinkrón és diakrón metszetben. A film noirnak mint műfajnak/stílusnak/szenzibilitásnak a bemutatása után a film noir, megszületésében kulcsszerepet játszó hollywoodi műfajokat vizsgáljuk meg, olyan módon, hogy klasszikus és kanonizálódott noirokat elemzünk, elsősorban ezen vendégműfajok inspirációját, hatását keresve bennük. A kurzus során a film noir megszületésében szerepet játszó, tipikusan hollywoodi (krimi, thriller, melodráma) és antihollywoodiánus (genszterfilm, tragikus románc) zsánereket is megvizsgáljuk, utóbbiaknál azonban hosszabban időzünk, mint előbbieknél.

A témák nem feltétlenül másfélórások: lesznek olyanok, melyekkel többet, és lesznek, melyekkel kevesebbet foglalkozunk. Minden témához egy film tartozik, de nem csak ezek kötelezőek. Néhány, a filmszak különböző kurzusain rendszeresen tárgyalt alapfilm ismeretét is elvárom. Ezek a következők: Welles: Citizen Kane, Wilder: Double Indemnity, Wilder: Sunset Boulevard. Akik esetleg nem látták ezeket, kérem, pótolják már az első órára.

Témák

1. A film noir értelmezési lehetőségei: a műfaji elemzés érvei. A műfaj atyjai és keresztapái. A film noir és a bűnügyi műfajok. A film noir előzményei a hagyományos teoretikusi megközelítések szerint
2. A film noir értelmezési lehetőségei: a formaelemzés érvei. A noiforma megszületésének művészi és gazdasági okai. A noiforma amerikai és európai inspirációi
3. A film noir értelmezési lehetőségei: „tónus”, „hangulat”, „szenzibilitás”. A noirszenzibilitás hatóköre a 45 utáni hollywoodi műfajokban és Hollywoodon kívül
4. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: genszterfilmi hatáskapcsolatok 1.
5. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: genszterfilmi hatáskapcsolatok 2.
6. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: tragikus románci hatáskapcsolatok 1. A noiférfi passzivitásának mítosza
7. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: tragikus románci hatáskapcsolatok 2.
8. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: melodramai hatáskapcsolatok
9. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: a thriller és a noir határterületei
10. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: horrorfilmi hatáskapcsolatok
11. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: a krimi és a noir határterületei
12. Konklúzió: a film noir szubverzivitása és az óhollywoodi műfajok

Kurzus teljesítésének követelményei: Zh. a félév végén. A kurzus teljesítésének feltétele a kötelező filmek és az órai anyag ismerete.

A filmek pontos ismeretét kiváltképpen elvárom. Továbbá minden hallgatók kell tartania a félév során egy 10-10 perces prezentációt.

- Kötelező / ajánlott filmek:**
1. A film noir értelmezési lehetőségei: a műfaji elemzés érvei. A műfaj atyjai és keresztapái. A film noir és a bűnügyi műfajok. A film noir előzményei a hagyományos teoretikus megközelítések szerint
Kötelező film: Welles: Touch of Evil
Ajánlott film: Siodmak: Criss Cross, Ulmer: Detour, Lang: The Big Heat, Ray: In a Lonely Place, Dmytryk: Murder, My Sweet, Godfrey: Please Murder Me!, Maté: D.O.A., Curtiz: Mildred Pierce, Aldrich: Kiss Me Deadly, Florey: The Face Behind the Mask
 2. A film noir értelmezési lehetőségei: a formaelemzés érvei. A noirforma megszületésének művészi és gazdasági okai. A noirforma amerikai és európai inspirációi
Kötelező film: Ingster: Stranger on the Third Floor
Ajánlott film: Humberstone: I Wake Up Screaming, Wilder: The Lost Week-End, De Mille: The Cheat, Sternberg: Underworld, Niblo: The Big Gamble, Archainbaud: The Penguin Pool Murder, Heisler: Amongst the Living, Hively: Street of Chance, Welles: The Lady from Shanghai, Welles: The Stranger, Montgomery: Lady in the Lake, Dassin: The Naked City, Lewis: The Big Combo
 3. A film noir értelmezési lehetőségei: „tónus”, „hangulat”, „szenzibilitás”. A noirszenzibilitás hatóköre a 45 utáni hollywoodi műfajokban és Hollywoodon kívül
Kötelező film: Renoir: The Woman on the Beach
Ajánlott film: Stroheim: The Wedding March, Stroheim: Greed, Chaplin: The Circus, LeRoy: I Am Fugitive from a Chain Gang, Litvak: Sorry, Wrong Number
 4. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: gengszterfilmi hatáskapcsolatok 1.
Kötelező film: Walsh: High Sierra
Ajánlott film: LeRoy: Little Caesar, Wellman: The Public Enemy, Brabin: The Beast of the City, Hawks: Scarface, Tuttle: This Gun for Hire, Lang: You Only Live Once
 5. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: gengszterfilmi hatáskapcsolatok 2.
Kötelező film: Wiles: The Gangster
Ajánlott film: Nosseck: Dillinger, Siodmak: The Killers, Rossen: Body and Soul, Walsh: The Big Heat, Florey: The Crooked Way, Dassin: Brute Force, Kubrick: The Killing, Huston: Asphalt Jungle, Fuller: Pick Up on South Street, Fuller: Underworld USA
 6. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: tragikus románci hatáskapcsolatok 1. A noirférfi passzivitásának mítosza
Kötelező film: Preminger: Angel Face
Ajánlott film: Powell: A Fool there Was, Walsh: The Loves of Carmen, Griffith: Broken Blossoms or the Yellow and the Girl, De Mille: Carmen, Browning: Freaks, Garnett: The Postman Always Rings Twice, Lang: Woman on the Window, Lang: Scarlet Street

7. Antihollywoodiánus/atipikus hollywoodi műfajok a film noir előtt: tragikus románci hatáskapcsolatok 2.

Kötelező film: Wyler: *The Letter*

Ajánlott film: Stroheim: *The Wedding March*, Sherman: *She Done Him Wrong*, Whale: *Waterloo Bridge* (1931), LeRoy: *Waterloo Bridge* (1940), Garnett: *One Way Passage*, Cukor: *Camille*

8. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: melodramai hatáskapcsolatok

Kötelező film: Tourneur: *Out of the Past*

Ajánlott film: Preminger: *Where the Sidewalk Ends*, Green: *Baby Face*, De Mille: *The Whispering Chorus*, Mankiewicz: *House of Strangers*, Ray: *On Dangerous Ground*

9. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: a thriller és a noir határterületei

Kötelező film: Hitchcock: *Vertigo*

Ajánlott film: Daves: *Dark Passage*, De Toth: *Crimewave*, Stahl: *Leave Her to Heaven*, Marshall: *The Blue Dahlia*, Bernhardt: *High Wall*, Hively: *Street of Chance*, Hitchcock: *Spellbound*, Mankiewicz: *Somewhere in the Night*, Shane: *Fear in the Night*, Fleischer: *The Clay Pigeon*, Florey: *The Crooked Way*, Hitchcock: *Marnie*, Frankenheimer: *The Manchurian Candidate*

10. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: horrorfilmi hatáskapcsolatok

Kötelező film: Tourneur: *Cat People*

Ajánlott film: Whale: *Invisible Man*, Whale: *Bride of Frankenstein*, Waggner: *The Wolf Man*, Schoedsack–Cooper: *King King* (1933), Mamoulian: *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* (1931), Fleming: *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* (1941)

11. Reprezentáns hollywoodi műfajok és film noir: a krimi és a noir határterületei

Kötelező film: Preminger: *Laura*

Ajánlott film: Hawks: *The Big Sleep*, Del Ruth: *The Maltese Falcon* (1931)

12. Konklúzió: a film noir szubverzivitása és az óhollywoodi műfajok

Kötelező film: Huston: *The Maltese Falcon* (1941)

Kötelező / ajánlott irodalom: Kötelező irodalom magyar nyelven:

Pápai Zsolt: *El nem csókolt csókok. Magyar film noir és melodráma 1.* Budapest: MMA Kiadó, 2024. pp. 29–50. és 114–125.

Ajánlott irodalom magyar nyelven:

Auerbach, Jonathan: *A látható sötétség.*

<http://uj.apertura.hu/2013/nyar/auerbach-a-lathato-sotetseg/>

Borde, Raymond – Chaumeton, Étienne: *A film noir meghatározása.* In: Balogh Gyöngyi (ed.): *Kommunikációelméleti szöveggyűjtemény III.* Budapest: Tankönyvkiadó, 1979. pp. 200–205.

Camus, Albert: *Közöny* (bármelyik kiadás megfelelő)

Camus, Albert: *Sziszüphosz mítosza.* In: Camus: *Sziszüphosz mítosza. Válogatott esszék, tanulmányok.* Budapest: Magvető, 1990. pp. 191–317.

Elsaesser, Thomas: *A film noir német eredete? A filmtörténet és az ő imagináriusa.* <http://uj.apertura.hu/2013/nyar/elsaesser-a-film-noir->

nemet-eredete-a-filmtortenet-es-az-o-imaginarius/

Esquenazi, Jean-Pierre: A modernitás kritikája és a film noir. <http://uj.apertura.hu/2013/nyar/esquenazi-a-modernitas-kritikaja-es-a-film-noir/>

Király Jenő: Frankenstein és Faust. *Filmvilág* (1995) nos. 02–03. pp. 20–25. és 18–23.

Király Jenő: *Frivol múzsa*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993. pp. 636–637.

Kovács András Bálint: *A modern film irányzatai. Az európai művészfilm, 1950–1980*. Budapest: Palatinus, 2005. pp. 264–274. vagy: Kovács András Bálint: Sötét filmek. A film noir és a modernitás. *Filmvilág* (2000) no. 06. pp. 4–10.

Naremore, James: A magas modernizmus és a véres melodráma: Graham Greene esete. <http://uj.apertura.hu/2013/nyar/naremore-a-magas-modernizmus-es-a-veres-melodrama-graham-greene-esete/>

Pápai Zsolt: Törpe cézárok. Elfeledett klasszikus gengszterfilmek. *Filmvilág* (2012) no. 10. pp. 16–20.

Pápai Zsolt: *Fény és árnyék. Magyar film noir és melodráma 2*. Budapest: MMA Kiadó, 2024.

Sartre, Jean Paul: *Az undor* (bármelyik kiadás megfelelő)

Schrader, Paul: Notes on Film Noir. In: Silver, Alain – Ursini, James (eds.): *Film Noir Reader*. New Jersey: Limelight Editions, 1996. pp. 53–63. Magyarul részletek: Schrader, Paul: Piszkos világszínpad. Jegyzetek a film noirról. *Filmvilág* (2001) no. 4. pp. 40–43.

Thompson, Kristin – Bordwell, David: *A film története*. Budapest: Palatinus, 2007. pp. 93–95. és 258–259.

Warshow, Robert: A gengszter mint tragikus hős. In: Balogh Gyöngyi (ed.): *Kommunikációelméleti szöveggyűjtemény III*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1979. pp. 175–180.

Ajánlott irodalom angol nyelven:

Bordwell, David – Staiger, Janet – Thompson, Kristin: *The Classical Hollywood Cinema. Film Style and Mode of Production to 1960*. London and New York: Routledge, 2004 (first published in 1985). pp. 74–77.

Doherty, Thomas: *Pre-Code Hollywood. Sex, Immorality, and Insurrection in American Cinema, 1930–1934*. New York: Columbia University Press, 1999. pp. 125–131.

Durgnat, Raymond: Paint It Black: The Family Tree of the Film Noir. In: Silver – Ursini (eds.): *Film Noir Reader*. pp. 37–51.

Hirsch, Foster: *The Dark Side of the Screen: Film Noir*. Cambridge – Philadelphia: Da Capo Press, 1983.

McDonnell, Brian: Film Noir Style. In: Mayer, Geoff – McDonnell, Brian: *Film Noir Encyclopedia*. Westport, Connecticut – London: Greenwood Press, 2007. pp. 70–81.

Munby, Jonathan: *Public Enemies, Public Heroes. Screening the Gangster from Little Caesar to Touch of Evil*. Chicago–London: The University of Chicago Press, 1999. pp. 221–226.

Porfirio, Robert G.: No Way Out: Existential Motifs in the Film Noir. In: Silver – Ursini (eds.): *Film Noir Reader*. pp. 77–93.

Schatz, Thomas: *Hollywood Genres. Formulas, Filmmaking and the Studio System*. New York: Random House, 1981. pp. 111–123.

Schrader, Paul: Notes on Film Noir. In: Silver, Alain – Ursini, James (eds.): *Film Noir Reader*. New Jersey: Limelight Editions, 1996. pp. 53–63.

Silver, Alain: The Gangster and Film Noir: Themes and Style. In: Silver – Ursini (eds.): *Gangster Film Reader*. pp. 291–322.

Telotte, J. P.: *Voices in the Dark: The Narrative Patterns of Film Noir*. Urbana and Chicago: University of Illinois, 1989. pp. 40–56.
Vernet, Marc: *Film Noir on the Edge of Doom*. Copjec, Joan: *Shades of Noir. A Reader*. London – New York: Verso. pp. 1–31.
<http://www.noiroftheweek.com/>
